

Bolşeviklerin Kırgızistan'da Eğitim Üzerinden Ruslaştırma Faaliyetleri (1917-1945)

Yusuf Kılıçaslan*

Araştırma Makalesi

* Sorumlu Yazar,
Dr., Bağımsız Araştırmacı,
İstanbul/TÜRKİYE
kiliçaslan670@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-9056-777X

Geliş: 14 Mart 2024
Kabul: 19 Ağustos 2024
Yayın: 10 Kasım 2024

Bu çalışma ön inceleme sürecinde
ve yayımlanmadan önce
iThenticate ile taranmıştır.

ÖZ

Çalışmanın amacı Kırgızistan'da Sovyet eğitim sistemini inceleyerek Bolşeviklerin Ruslaştırma politikalarını ve akislerini ortaya koymaktır. Çalışmada dönemin ana kaynaklarına başvurularak araştırma eserlerden de faydalanılmıştır. Bilim adamlarının bir kısmı Sovyetler Birliği sayesinde Kırgızların ilk defa eğitim gördüklerini iddia ederken, diğerleri bunun tam tersini savunmaktadır. Diğer bilim adamları ise Kırgızların eğitim yoluyla sömürülerek Sovyet propagandasına hizmet ettirildiklerini savunmuşlardır. Bu çalışmayı gerçekleştirmemizdeki gayemiz devrim öncesi ve Sovyet dönemi eğitim sistemini inceleyerek meselenin perde arkasına ışık tutmaktır. Çarlık döneminde Kırgızların yaşadığı bölgelerde yeterli düzeyde mektep ve medresenin varlığı ve öğrenci mevcudu dikkate değerdir. Ancak bu eğitim kurumları Çarlık Rusya tarafından eğitim yuvası olarak kabul edilmemiştir. Çünkü Çarlık zamanında Rusya'da eğitim yaygın olarak misyoner papazlar tarafından yürütülmüştür. Kilise eğitiminin karşısında mektep ve medrese eğitimi doğal olarak kabul görmemiştir. Sovyetler Birliği de Kırgızistan'da sosyal misyonerlik yürüterek kendi ideolojisine hizmet etmeyen hiçbir eğitim kurum ve kuruluşunun varlığını kabul etmemiştir. Birinci görüşü savunanların dayanak noktası burasıdır. Sovyetlerin Kırgızistan eğitim politikası ayrıntılı olarak incelendiğinde derin bir Ruslaştırma faaliyetinin olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bolşevik ideolojiyi savunan yeni nesiller yetiştirilmek üzere eğitimin planlandığı ve gençlik örgütlenmelerinin okullarda önemli görevler üstlenerek Sovyet propagandası yaptığı görülmektedir. İkinci tezi savunan bilim adamlarının görüşlerinin temelini burası oluşturmaktadır. Çalışmamız ikinci görüş üzerine yoğunlaşmış ve eğitim sisteminin yapısı ve işleyişi ele alınmış ve sonuçları analiz edilmiştir. **Anahtar Kelimeler:** Kırgızistan, Çarlık Rusya, Sovyetler Birliği, Eğitim, Ruslaştırma

Russianisation Activities of the Bolsheviks Through Education in Kyrgyzstan

Research Article

* Responsible Author,
PhD., Independent Researcher
İstanbul/TURKIYE
kiliçaslan670@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-9056-777X

Received: 14 March 2024
Accepted: 19 August 2024
Published: 10 November 2024

This paper was checked for
plagiarism using iThenticate
during the preview process and
before publication.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution
4.0 (CC BY-NC 4.0)
International License

ABSTRACT

The aim of the study is to examine the Soviet education system in Kyrgyzstan and to reveal the Russification policies of the Bolsheviks and their effects. In the study, the main sources of the period were consulted, and research works were also utilized. While some of the scholars claim that the Kyrgyz were educated for the first time thanks to the Soviet Union, others argue the opposite. Other scholars have argued that the Kyrgyz were exploited through education and made to serve Soviet propaganda. Our aim in carrying out this study is to shed light behind the scenes of the issue by examining the pre-revolutionary and Soviet-era education system. It is noteworthy that there were enough schools and madrasahs in the regions where the Kyrgyz lived during the Tsarist period and the number of students. However, these educational institutions were not recognized as educational institutions by Tsarist Russia. Because education in Russia during the Tsarist period was widely carried out by missionary priests. Naturally, school and madrasa education was not accepted in the face of church education. The Soviet Union also conducted social missionary work in Kyrgyzstan and did not accept the existence of any educational institutions and organizations that did not serve its ideology. This is the basis for those who defend the first view. When the Soviet education policy in Kyrgyzstan is examined in detail, we see that there was a deep Russification activity. It is seen that education was planned to raise new generations defending Bolshevik ideology and youth organizations undertook important tasks in schools and carried out Soviet propaganda. This is the basis of the views of the scholars who defend the second thesis. Our study focuses on the second view and the structure and functioning of the education system is discussed and the results are analyzed. **Keywords:** Border, War, Diplomacy, Border Officials

Funding: The author has reported that this study received no financial support.

Conflicts of interest: The author declares that there are no potential conflicts of interest.

Peer Review: External, double-blind

Finansman: Herhangi fon veya maddi destek kullanılmamıştır.

Çıkar Çatışması: Herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Hakem Değerlendirmesi: Bağımsız, çift-kör hakemlik.

Atıf - Cite: Kılıçaslan, Y. Bolşeviklerin Kırgızistan'da Eğitim Üzerinden Ruslaştırma Faaliyetleri (1917-1945). *History Studies* 16, no. 4 (2024): 459-470.

Giriş

Sovyet hâkimiyetinin ilk yıllarında Manap adı verilen bölgesel liderler sistemin kurulmasında önemli rol oynarken Bolşevikler daha sonra hepsini ortadan kaldırarak mallarını müsadere etmiştir. Kırgızistan'da eğitim alanında yapılacak olan reformlar ise şartların müsait olmayışından dolayı ertelenmiştir. Vlademir İlyiç Lenin'in ölümünden sonra İosif Stalin'in politikaları her anlamda kendini hissettirmiştir. 1930'lu yılların başından itibaren Kırgızistan'da eğitim başta olmak tüm kültürel faaliyetler ve gazeteler ciddi anlamda baskı ve sansüre maruz kalmıştır. Türkistan'ın ulusal sınırlara bölünmesiyle Kara Kırgız Özerk Bölgesi ağırlık merkezine göre 4 bölge, 6 şehir, 75 ilçe, 721 köy, 724-727 arası küçük köy ve 5 mezradan oluşmuştur. Ayrıca 798.770 (bazı kaynaklara göre 714.648)¹ nüfustan oluşan KKÖB' de, 505.775 kişi (%64) Kırgız'dır. Yukarıda belirtilen rakam hane üzerinden hesap edilecek olursa bu oran %79 tekabül etmektedir ve nüfus ağırlıklı olarak kırsalda yaşamaktadır.² 25 Mayıs 1925'te KKÖB'nin başından kara ibaresi atılarak, Kırgız Özerk Bölgesi olarak değiştirilmiştir. Bu değişikliğin sebebi ise önceden Kırgız Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olarak adlandırılan Kazakların 15 Haziran 1925'te Kazak ÖSSC olarak adlandırılmasıdır.³ KSSC'nin 1936' da son şeklini almasıyla birlikte Sovyet idare sistemi Kırgızistan'da son idari şeklini almıştır.⁴ Bu girişimle birlikte Kırgızistan'da 4 olan bölge 1 bölgeye, 6 olan şehir sayısı 15 olmak üzere yeniden düzenlenmiş, kasaba, köy ve köy altı (Avul) yerleşimleri de idari düzenlemeye göre şekillenmiştir. İl ve ilçe merkezlerinin sınırları Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi tarafından belirlenmiştir.⁵ Merkezden belirlenen idari taksimatın doğurmuş olduğu sıkıntıların başında demografinin göz ardı edilmesi gelmektedir. Bu sorun bağımsızlık sonrası yaşanacak olan çatışmaların temelini teşkil edecektir. Kırgızistan'ın 1926 yılına kadar ismi Bişkek (Pişpek) olan başşehrine işgalci komutan Frunze'nin adı Sovyet idareciler tarafından verilmiştir.⁶ Bölgesel düzenlemelerin yapılmasıyla birlikte yeni merkezler ortaya çıkmış ve buralarda yeni okullar açılarak Rusça isimler verilmiştir Kırgızistan'da Bolşevik eğitim sisteminin işleyişi siyasi şartlara göre değişim göstermiştir. Eğitim alanından başlayan bu reformlar dolayısıyla sosyo-kültürel hayatı derinden etkilemiştir. Gazeteler Sovyet propagandasının en etkili araçlarındandır. Yine tiyatro, bale ve opera gibi görsel sanatların icra edildiği binalar bir kültürel değişim merkezi vazifesini üstlenmişlerdir. Kırgızları Marksist-Leninist düşünce sistemi içerisinde "Sovyetleştirmek" Bolşeviklerin birinci hedefi olmuştur. Bunun yanında Tolstoy ve Çehov gibi dünya klasiklerinin yazarlarının eserleri eğitimde zorunlu tutulmuştur. Sovyet Kırgızistan'da kurulan gençlik örgütlenmelerinin (Komsomol örgütleri gibi) beslendiği ana damar ise yine okullardır. Görüldüğü üzere tüm politikaların temelinde eğitim yer almaktadır. Ruslar ve devamı olan Sovyetler kendilerinden önce Türkistan'da okuryazarlık olmadığını savunarak mektep ve medreseleri eğitim yuvası olarak görmediklerini her fırsatta deklare etmişlerdir. Türkistan'da Sovyet öncesi eğitim verileri ise bunu çürütecek düzeydedir.

¹ *İstoriya Natsionalno Gasudaristvennogo Stroitelstva v SSSR: Natsionalnoe Gasudaristvennoe Stroitelstva v SSSR V Perehodniy Period Ot Kapitalizma k Sotsializmu (1917-1936 gg.)*, (Moskova: İzdatelstva Mısıl, 1968) 401.

² A. C. Baktıgulov, *Sosialistiçestkoe Priabrızavanje Kırgızkavo Ayla*, (Frunze: İzdatelstva İlim, 1978), 39.

³ *Konstitutsi i Konsitutsionniye Akti RSFSR (1918-1937)* (Moskova: İzdatelstva Vedemostey Verhovnogo Soveta RSFSR, 1940), 173-190.

⁴ *Konstitutsi i Konsitutsionniye Akti RSFSR*, 199. Konuralp, Ercilasun, "Bişkek", *Türk Dünyası Başkentleri*, ed. Murat Yılmaz, A. Çolpan Kavuncu, (Ankara: Ahmet Yesivi Üniversitesi Yayınları, 2014), 351.

⁵ *Konstitutsi i Konsitutsionniye Akti RSFSR*, 202.

⁶ K. Orozalieva, *40 Let Kırgızskoy SSR*, (Frunze: İzdatelstva Kırgızistan, 1966), 4.

Sovyet zamanında eğitimde yaşanan değişimin anlaşılabilmesi için devrim öncesi eğitim sistemine değinmek yerinde olacaktır.

1. Çarlık Dönemi Kırgızlarda Eğitim 1890-1917

Çarlık Rusya XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kırgızların yaşadığı coğrafyada hâkim unsur olarak yer almıştır. O dönemde geleneksel yöntemlerle eğitim veren mektep ve medreseler yaygın idi. Müslüman dünyasında mektebin anlamı yazı yazmanın öğrenildiği yerdir. Yani günümüzdeki ilköğretim gibi düşünmek gerekir. Mekteplerde eğitime başlangıç yaşı 6-7 yaş aralığını kapsamaktadır lakin istisnai durumlarda bu sınır 4 yaşa kadar düşmektedir. Mekteplerde eğitim gören talebeler minimum dört senelik bir eğitim sürecinden geçerken, eğitim yaz dönemi hariç aralıksız devam etmiştir. Kurban ve Ramazan gibi dini bayramlarda ara tatil, Perşembe ve Cuma haftanın iki günü yine tatil günleridir. Mekteplerde genellikle eğitim bireysel olarak yapılmış ve sınıf sistemi pek fazla uygulanmamıştır.⁷ Mektep eğitimini tamamlayan talebelerin ileride medreselerde veya devlet görevinde çalışabilmeleri için medrese eğitimi gerekmiştir. Medresede⁸ ise İslami kurallar, hadis, fıkıh ve tefsir gibi dersler verilmiştir. Medrese eğitimi başarıyla tamamlayan talebeler belirli bir donanımına sahip şekilde mezun olurken, Rus idareciler çıkarlarına ters olan bu kurumları hiçbir zaman eğitim yuvası olarak kabul etmek istememişlerdir. Buna karşılık dayatmaya çalıştıkları Rus eğitim sistemi bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişim kaydetmeye başlasa da yeterli düzeye gelememiştir.⁹ Bu durum Türkistanlıların taassup yapısı ve yaşam şekli ile de yakından alakalıdır. Mektep ve medreselerde eğitime devam eden talebelerin yoğunluğu buna kanıt olarak gösterilebilir.

Kırgızların ve Özbeklerin nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu Fergana bölgesinde 1890 yılında 1.232 mektepte, 17.609 erkek, 2.411 kız öğrenci eğitim görmekteydi. 1891 yılında 1.246 mektepte 16.311 erkek, 2.409 kız, 1892'de 941 mektepte 12.451 erkek, 1.960 kız karışık eğitim alıyordu. 1899 yılında ise 1.814 mektepte, 18.793 erkek, 3.099 kız okumaktaydı. Andican'da 514 mektepte 6.816, Hokand'da 517 mektepte 7.819, Mergilân'da 534 mektepte 7.828, Namangan'da 389 mektepte 5.970, Oş'ta 524 mektepte 4.202 öğrenci bulunmakla beraber toplam 2.478 mektepte 32.645 öğrenci eğitim görüyordu. 1904 yılı itibariyle bütün erkeklerin sayısı 994.940 kadınların sayısı ise 842.478'dir.¹⁰ 1909'da Bişkek'te 14 mektep, Prijivalskiy (Karakol) 11 ve Kırgızistan'ın güneyinde 169 mektep bulunmaktaydı.¹¹ 1913 yılında ise Bişkek'te 59 mektep mevcut olup, 1.182 erkek ve 131 kız çocuğu eğitim almıştır. Karakol ilçesinde ise 28 mektepte 2.276 erkek ve 42 kız çocuğu eğitim almıştır.¹² Tüm bu veriler göz önüne alındığı ve o zamanki nüfus oranı da göz önüne alındığında Türkistanlıların önemli ölçüde eğitime katıldıkları gözlenebilmektedir. Lakin Türkistan'ın güney bölgeleri daha yerleşik iken kuzeyinde yaşayan

⁷ Mairambek Tagaev, "Hokand Hanlığının (1709-1876) Sosyal ve Kültürel Tarihi), (doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2017) 204-205.

⁸ Medreselerde eğitim 3 ana dersten oluşmuştur: 1. Öğrencilere Arap dilinin gramerini öğretmişler. 2. Fıkıh bu derste İslam'ın kurallarını ayrıntılı bir şekilde öğretilmektedir. 3. Müşkilat (mantık) Genel bir eğitimdir. Medreselerin hakları Vakıfname ile tasdik edilmiştir. Vakfedenin adı, medresenin yapılış tarihi ve arazi kaydı bu belgede yer almaktadır. Caynagül Tacibay Kızı, "Kırgızistan da ki Mektep ve Medreseler (XIX ve XX. Yüzyıl başına kadar), (yüksek lisans tezi, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, 2022) 75.

⁹ F. F. Korojev, *Oçerki Po İstorii Sovetskoy Şkoli i Pedagogiki (1917-1920)*, (Moskova: İzdatelstva APN, 1958), 15.

¹⁰ Ebubekir, Güngör, *Bozkırda Bir Ceditçi* (Kırgızistan'ın Rehberi Moldoke İşenaali Arabayev), (İstanbul: IQ Yayınları, 2013), 141-142.

¹¹ E. A. İzmayilov, *Oçerki Po İstorii Sovetskoy Şkoli v Kırgızii za 40 Let (1917-1957 gg.)*, (Frunze: Kırgızkoe Gasudaristvennoe Uçebno-Pedagogičeskoe İzdatelstvo, 1957) 12.

¹² D. Aytmambetov, *Dorevolutsionnie Şkoli v Kırgızii*, (Frunze: İzdatelstva İlim, 1961), 12.

Kırgız-Kazaklar arasında daha az sirayet etmiştir. Kırgızların çoğunluğunun yaylak-kışlak hayatı yaşaması düzenli eğitim sistemini kurlmalarına imkân tanımamıştır. Buna rağmen mümkün mertebe çocuklarına eğitim vermeye çaba göstermişlerdir. Göç ettikleri bölgelerde Bozüy adını verdikleri çadırları birer eğitim müessesesi olarak kullanmışlardır. Buralarda hocalık görevini ise bir süre için şehirden gelen mollalar ve medrese talebeleri üstlenmiştir.¹³ Ruslar için önemli işler başarmış İlimskiy'nin çabalarıyla Rus Çarlığı bünyesindeki yabancı unsurlara yönelik yeni bir eğitim sistemi geliştirilmiştir.¹⁴ Eğitim Bakanı Tolstoy, İlimskiy'den Kazan Vaftiz Okulu benzerlerinin Kazak topraklarından başlayarak Türkistan'ın tamamına yaymasını istemiştir.¹⁵

Kırgızistan'da XX. Yüzyılın başlarından itibaren İşanalı Arabayev önderliğinde Tatar tüccarlar ve hocalar tarafından yaygınlaştırılan Usul-i Cedit okulları Kırgızların eğitimi için bir dönüm noktasıdır. Yeni sistemde eğitim veren Cedit okullarının en ünlüsü Orenburg ve Ufa'da açılmıştır. İşenaali Arabayev bu okullarda tahsilini tamamladıktan sonra cedit okullarını Kuzey Kırgızistan'ın tamamına yaymıştır. Sovyet idaresinin gücünü pekiştirmesiyle birlikte Cedit okulları önce ciddi bir sansüre maruz kalmış, sonra da kademeli olarak ortadan kaldırılmıştır.¹⁶

Kırgız topraklarında Rus işgalinin ardından çift başlı bir eğitim sistemi ortaya çıkmıştır. Ancak Rus Çarlığının bölgede eğitim alanında girişimleri çok etkili olamamıştır. Rus kaynakları 1913 yılında eğitim faaliyeti içerisinde bulunan Rus okulların sayısını 107, okullarda öğrenim gören toplam öğrenci sayısını ise 7.041 olarak vermektedir. Tüm bu rakam içerisinde Kırgız öğrenci sayısıysa 574 kişidir. Çarlığın etkisiz eğitim politikasını daha iyi anlayabilmek için 35 yılda mezun edilen öğretmen sayısı gösterilebilir. Türkistan Öğretmen Seminerinden 1879-1914 yılları arasında 455 öğretmen mezun olurken bunun sadece 53'ü yerel halktandır.¹⁷

1915 yılında Rus okullarında eğitim gören Kırgız öğrenci sayısında artış gözlenmektedir. Kırgız öğrenci sayısının arttığı gözlenmektedir.¹⁸ Yine okul sayısı neredeyse sabit kalırken, 3 ortaokul ve 1 lise faaliyet içerisindeydi. Bu eğitim kurumlarındaki öğrenci mevcudu ise 450 ortaokul ve 100 lise olmak üzere toplam 7.069 kişidir.¹⁹ Bu veriler devlet okullarında eğitim görenleri ifade etmektedir. Bunun dışında kilise ve ruhban okullarında eğitim gören öğrencilerin varlığı da mevcuttur.

Türkistan Piskoposluğu içerisinde mevcut kilise okullarının sayısı 85'tir. Bunlardan 21'i kızlar, 61'i erkek ve üç tanesi de çocuklar için eğitim vermektedir. Dağılım ise Semiriçiye bölgesinde şu şekildedir; Verniy'de (Almatı) 20, Bişkek 14, Prijivalsk 15, Lepsin 15, Kopal 4 ve Yarkent'te 5 kilise okulu faaliyet göstermektedir. Bu verilere göre 85 kilise okulundan 73'ü Kırgızların yoğun yaşadığı bölgede açılmıştır.²⁰ 1876-1896 yılları arasında Ruhban okullarında eğitim gören Türkistanlı sayısı 335'tir.²¹ Bu azımsanmayacak bir rakamdır. Zira sadece 1914'te Isık Göl Misyoner Okulu'nda 22 yerel öğrenci bulunurken Sarkan Köyü Misyoner Okulu'nda

¹³ Tagaev, "Hokand Hanlığının (1709-1876) Sosyal ve Kültürel Tarihi", 213.

¹⁴ Mehmet Saray, *Gaspıralı İsmail Bey'den Atatürk'e: Türk Dünyasında Dil ve Kültür Birliği*, (İstanbul: TTK Yayınları, 1993), 28.

¹⁵ A. P. Yarkov, *Tatari i Başkırı v Kırgızistane İstoriko Kulturniy Portret*, Cilt I, (Bişkek: KRSU, 1996), 35.

¹⁶ Ebubekir Güngör, *Türkistan'da Fikir Akımları*, (İstanbul: IQ Kültür Yayınları, 2011), 49.

¹⁷ İzmaylov, *Oçerki Po İstorii Sovetskoy Şkoli*, 16-26.

¹⁸ İ. Soktoyev, *Formirovanie i Razviti Sovetskoy İntelligentsi Kırgızistana*, (Frunze: İzdatelstva İlim, 1981), 27.

¹⁹ İzmaylov, *Oçerki İstorii Sovetskoy Şkoli*, 16.

²⁰ *Türkistanskiye Yeperihalniye Vedemosti*, (Verniy: 1915, No: 1), 5.

²¹ V. P. Salkov, *Andijanskoe Vasstanniye 1898*, (Kazan: Tipo-Litografiya İmparatorskago Universiteta, 1901), 32.

106 öğrenci bulunmaktadır.²² Rus eğitim sisteminin başarısız olmasının altında yatan en büyük nedenlerden birisi ise dil mevzusudur.

Türkistan'da alfabe değişikliği adına ilk girişim Çarlık döneminde başlamıştır. İlminskiy'nin tesirinde kalan İbray Altın Sarın 1879'da Kiril alfabesinden türetilmiş ilk Kazak alfabesini hazırlamıştır. Çohan Velihanov gibi aydınlar ise Rusya Türkleri için Kiril alfabesinin kullanımını desteklemişlerdir.²³ Ancak bu girişimler halk arasında rağbet görmeyerek sonuçsuz kalmıştır. Sovyet eğitim sistemi ise aşağıda görüleceği üzere çeşitlilik arz etmemektedir. Bolşevik devrimine kadar varlığını etkili şekilde sürdüren hem Ortodoks hem de İslami okullarda eğitim sınırlandırılmıştır.

2. Sovyet Dönemi Kırgızlarda Eğitim 1917-1945

Bolşeviklerin kurmuş olduğu yeni idari sistem tüm birlik üyesi ülkelerde farklı zaman dilimlerinde olsa da aynı uygulamalar ile sonuçlanmıştır. Bu konuların başında ise eğitim ve dil gelmektedir. Özellikle Gayrı Rus tebaa üzerinde uygulanan alfabe değişikliği meselesi eğitimde birlik sağlamanın yegâne yolu olarak kabul edilmiş ve uygulanmıştır. Bu bağlamda yerel diller göz ardı edilmese de ikinci planda kalmış okul çağını aşan nüfus üzerinde propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla eğitim-öğretim için en önemli materyal alfabe yani dildir ve Sovyet okullarında eğitim dili Rusça olarak okutulmuştur. Ancak Kırgız alfabesinde de bu süre zarfında Kiril alfabesine geçiş kademeli şekilde sağlanmıştır. Eğitim'de alfabe birliğini sağlamak üzere Kırgız alfabesi, 1929'da Arap alfabesinden Latin alfabesine geçmiştir. Ancak kısa bir süre sonra Aralık 1940'ta Kiril alfabesine dönüştürülmüştür.²⁴ Bunu gerçekleştirmek için bir komisyon kurulmuştur. Komisyonun çalışmaları neticesinde 20 Mart 1940'ta Kiril alfabesine geçiş tanıtımı radyo ve gazeteler aracılığı ile yapılarak uygulamaya konmuştur.²⁵ Bu uygulama diğer Türk cumhuriyetlerinde de zaman dilimi farklı olsa da yürürlüğe girmiştir.

Sovyetler birliğini oluşturan tüm birlik üyeleri arasında eğitim ağının yaygınlaştırılması, Bolşeviklerin temel hedeflerden olmuştur.²⁶ Ancak bu plan uygulama esnasında çeşitli zorluklarla karşılaşmış, Sovyet sisteminde okul sayısının hızla artması materyal ve fiziki imkânların yetersizliğini ortaya çıkarmıştır. Eğitim kararları 4 yıllık planlar dâhilinde alınmış ve uygulamaya konmuştur. Eğitimin tüm SSCB'de Rusça olarak uygulanmak istenmesi okullarda öğrenim gören öğrencilerin daha geç mezun olmasına sebebiyet vermiştir.²⁷ 1917 Ekim Devrimi'nden sonra birlik genelinde olduğu gibi Kırgızistan'da yükseköğretimin yeniden yapılandırılması başlamıştır. 1918'de Halk Eğitim Komiserliği, beşeri bilimlerde eğitim veren tüm fakülteleri, bölümleri ve enstitüleri dönüştürmüş ve Kırgızistan'ın uzman mühendislere ihtiyaç duyduğunu gerekçe göstermiştir. Bununla birlikte, 1919'da Halk Eğitim Komiserliği, Sosyal Bilimler Fakültesine ilişkin kararnameyi ve yönetmeliği onaylamıştır. Tasfiye edilen fakülteler temelinde, komünist ideolojiye hizmet eden üniversiteler kurulmuştur. 1921'de Halk Komiserleri Konseyi'nin kararnamesiyle Kızıl Profesörler

²² *Pravoslavniy Blagovestnik*, Aprel, 1915, No: 20, 252-254.

²³ Güngör, *Bozkırda Bir Cedîçî*, 86.

²⁴ *İstoriya Kirgizskoy SSR*, T. II, (Frunze:, 1986), 57.

²⁵ *Sovetskiy Kirgızistan v Dokumentah 1917-1967*, (Frunze:y.y., 1983), 262-263.

²⁶ İ. M. Boğdaney, *Gramatnost İ Obrazavaniye Dorevolutsionnoy Rossii i SSSR*, (Moskova: Statiska, 1964), 82.

²⁷ *Ustav Yedinoy Trudovoy Şkoli, Utverjden SNK RSFSR 18 Dekabr 1923, Narodnoe Obrazavaniye v SSSR*, (Moskova: y.y., 1974), 46.

Enstitüsü kurulmuştur.²⁸ 10 Kasım 1925 yılında Bişkek'te Halk Eğitim Enstitüsü açılmış, 1928'de ismi Merkezi Pedagoji Koleji olarak yeniden adlandırılmıştır. Eğitim Enstitüsü 1929 yılında 21 öğretmen mezun etmiştir.²⁹ Kırgızistan eğitim faaliyetlerini belirleyen kurullar ve fakültelere sadece Marksist-Leninist görüşü benimseyen kişiler seçilmişlerdir. İktidar partisinin tam desteğiyle beslenen bu görüş kısa sürede etkisini her anlamda hissettirmiştir.³⁰ Burada şu husus dikkatimizi cezbetmektedir. Bolşeviklerin uygulamak istedikleri eğitim sistemi maddi unsuru içerisinde barındırmakta ve manevi değerler göz ardı edilmektedir. Dolayısıyla şu sonuca varmak pek mümkün gözükmemektedir. Sovyetler ve selefi Çarlık Rusya Tüm işgal ettiği Türk topraklarında olduğu gibi Kırgızistan'da daha fazla fayda elde etmeyi amaçlamıştır. Bu nedenden ötürü Sovyet Kırgızistan'da eğitim faaliyetleri Bolşeviklerin ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Kırgızistan Üniversiteleri ve yüksekokulları fabrikaların ihtiyaç duyduğu kalifiye eleman ihtiyacını karşılamak üzere şekillendirilmiştir. Bu arka plana karşı, ulusal öğretmenlerin niceliksel ve niteliksel bileşimine olan ihtiyaç muazzam bir şekilde artmıştır. Ancak Kırgız Devlet Pedagoji Enstitüsündeki uzmanların mezun olmasından sebep nitelikli öğretmen ihtiyacı karşılanamamıştır. Sonuç olarak, Kırgız Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinde eğitimin genişletilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmıştır. Bu sebeple Kırgızistan'da 1939'da Oş'ta iki yıllık bir öğretmen enstitüsü açılmıştır. Oş Öğretmenler Enstitüsü yedi yıllık okullar için öğretmenler yetiştirmiştir.³¹ Sovyet yetkilileri geçmişin kültürel etkisinin de önüne geçmek istemişlerdir. Sovyetleştirme uygulamalarına yoğun şekilde maruz kalan Kırgızlar arasındaki okuryazarlık oranının düşüklüğü 1940'larda ortadan kaldırılmıştır. Bu tarihten sonra modern Kırgız edebiyatı Kiril alfabesi etrafında şekillenmiştir.³²

Bolşeviklerin bölgede kurmuş olduğu komisyonlar ve Komünist Parti organlarının belirlediği esaslar çerçevesinde eğitim sistemi yeniden düzenlenmiştir. Eğitimde ilköğretim okulları 1924-33 yılları arasında Kırgızistan şehirlerinde yaygın hale getirilmiştir. Kırgızca eğitim dili olarak kısmen de olsa varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Bolşeviklerin yeni eğitim sisteminde en büyük yardımcıları yurt dışına eğitim için gönderilen yetenekli Kırgız gençleri olmuştur. Ancak gençlerin sisteme dâhil edilmesi zaman alan bir süreçtir. Kırgız aile yapısı da göz önüne alındığı zaman toplumu etkileyen kişilerin orta yaş ve üzeri kişiler olduğu aşikârdır. Sovyet idarecilerin dikkatinden kaçmayan bu durumu tersine çevirebilmek için yetişkinlere okuma yazma öğretme seferberliği başlatılmıştır. Belirli sebeplerden dolayı okula gitmeyen on dört yaş altı Kırgız çocuklarının eğitimi 1930-31 eğitim öğretim sezonunda zorunlu hale getirilmiştir. İlköğretimin zorunlu hale getirilmesiyle birlikte okuryazarlık oranı ciddi seviyelere ulaşmıştır. Ekim 1917 devriminden sonra Kırgızistan'da okuryazarlık oranı kademeli artış göstermiştir.³³ SSCB'nin ilk yıllarında bu oran 1925'te %3,4 iken 1934'te % 57'dir. Kırgızistan'da öğrenim gören öğrencilerin sayısıysa 1925'te 23.118 ve 1934'te 147.735 kişidir. Bu tarih aralığında eğitim faaliyeti gösteren okulların yıllara göre rakamı ise şöyledir; 1925'te 5 okul bulunurken 1934'te 1.581 okul mevcuttur. Okullardaki öğretmen mevcudu

²⁸ G. D. Alakseeva, *Oktyabrskaya Revolyutsiya i İstoriçeskaya Nauka 1917-1923 gg.* (Moskova: İzdatelstva Nauka, 1968), 30.

²⁹ *İstoriya Kırgızskoy SSR*, T. III, (Frunze 1986), 447,449.

³⁰ *Vişşee i Srednee Spetsialnoe Obrazovaniye v KSSR "Statistiçeskiy Sbornik"* (Frunze: y.y., 1973), 8.

³¹ E. T. Usubaliyev, İ. A. Soktoyev, *Vişşaya Şkola Sovetskogo Kırgızistana*, (Frunze: y.y., 1982),15.

³² *İstoriya Kırgızskoy SSR*, T. II, 57.

³³ U. A. Asanbayev, *Soveti Kırgızı v Borbe za Stroitelstva Sostsalizma 1929-1932*,(Frunze:y.y., 1986), 69.

1930'da 1.360, 1934'te 3.820'dir. Öğretmenler arasında Kırgızların mevcudu ise 1930'da 700, 1934' de ise 1.995'tir.³⁴

Kırsalda yaşayan Kırgız ailelerin çocuklarını eğitim sistemi içerisinde tutabilmek için yatılı eğitim modeli uygulanmaya başlanmış ve zamanla geliştirilmiştir. Bu yatılı okullarda eğitim alan öğrenci sayısı 1933 yılına nazaran 2.829'dan 4.193 öğrenciye yükselmiştir. Ortaokullarda öğrencilerin sayısı ise 1934'te 3869'dan 7.526'ya ulaşmıştır. Sovyet tipi okullardan 1937-38 eğitim öğretim yılında 2.500 öğrenci mezun edilmiştir.³⁵

Bişkek şehri özelinde gerçekleştirilen yatılı eğitim modeli zamanla Kırgızların diğer şehirlerinde de açılmaya başlanmıştır. 1938'de Kırgızistan'ın güneyinde yer alan Calal-Abad şehrinde 2 yatılı okul, Oş ve Narın'da ise 5 yatılı okul ve 2 öğrenci pansiyonunun inşaatı tamamlanarak hizmete açılmıştır. Kalkınma programı çerçevesinde Kırgızistan'a yapılan eğitim harcamaları 17.520.900 rubleye ulaşmıştır.³⁶ Kırgızistan'da zorunlu eğitime geçişin 1934 yılında gerçekleştiğinden yukarıda bahsetmiştik. Kız ve Erkek öğrencilerin oranları bu tarihten yaklaşık 1940 yılına kadar denk hale gelmiştir. Sovyetler için eğitimde propaganda niteliği taşıyan en önemli unsurlardan birisinin böylece ön koşulları da oluşmuştur. Bolşevikler Komsomol Örgütleri başta olmak üzere tüm sivil toplum kuruluşları aracılığı ile Kırgız kadınlarının sayelerinde muasır medeniyete eriştiklerini deklare etmişler ve kendilerine taraftar toplamışlardır.

III. Kırgız Komünist Parti Kongresi 22-25 Şubat 1939 tarihleri arasında toplanmış en önemli gündem maddesi eğitim olmuştur. Eğitim seviyesinin nasıl yükseltilebileceği ve okul, öğretmen ve pansiyon gibi eğitim ihtiyaçlarının kısa sürede giderilmesi toplantının ana gündem maddelerini oluşturmuştur.³⁷ Kongre kararlarının yansımaları kısa sürede hissedilmiş, 1940'lı yılların başından itibaren Kırgızistan'da ilk orta ve lise olmak üzere 1.708 okul inşa edilmiştir. Kırgızistan'da 1945 yılında atmış sekiz ilkokul, on altı ortaokul, on beş lise ve altı yatılı okul olmak üzere 105 okul daha açılmıştır.³⁸ Temel eğitim sisteminde mesafe kaydedilen Kırgızistan'da okullardan mezun olan öğrenciler için yükseköğretim kurumları açılmaya başlanmıştır. Çarlık döneminde Kırgızistan Bilimler Akademisi açılmıştır. 1940-1941 öğretim yılında Kırgızistan'da altı yüksekokul faaliyet içerisindeyken, 1950-1951'de bir üniversite daha açılarak toplamda yedi üniversite mevcuttur.³⁹ Kongrede alınan kararların tatbikinin ve kontrolünün hızlı ve sıkı bir şekilde yapılması kararlaştırılırken, ulaşılmak istenen hedef doğrultusunda Sovyet ideolojisini kitlelere yayma girişimleri hız kesmeden devam etmesi amaçlanmıştır. Ancak okul açmakla ulaşamadıkları bir kitlenin varlığı Sovyet idarecilerin nazarından kaçmamıştır. Sovyet idaresiyle orta ve üzeri yaşta tanışmış Kırgızlar, eski ata adetlerine ve örflerine bağlı şekilde yaşamını sürdürmüşlerdir. Bu bağlamda kalkınma programı çerçevesinde bu konu gündeme taşınmıştır. Yetişkin nüfusun Sovyet ideolojisine bağlanması için neler yapılabileceği gündem konularından birisini oluşturmuştur. Burada hedeflenen ise okuma yazma bilmeyen Kırgızlara eğitim öğretim adı altında Sovyet ideolojisini dayatmaktır. Bolşevikler durumu okul inşa etmekle aşamayacaklarının farkında

³⁴ *Sovetskiy Kırgızistan Dokumentah*, 221.

³⁵ *Sovetskiy Kırgızistan Dokumentah*, 258.

³⁶ *Sovetskiy Kırgızistan Dokumentah*, 257.

³⁷ *Sovetskiy Kırgızistan Dokumentah*, 257.

³⁸ *Sovetskiy Kırgızistan Dokumentah*, 257.

³⁹ Seripka Gnabro Garding, *Razviti Nauki i Obrazovaniye v Tsentralnoy Azii v 20-50 e Godi XX. Veka*, Bulletin Social-Economic and Humanitarian Research, No: 12, 2021, 59

olarak sosyal projelere ağırlık vermişlerdir.⁴⁰ Bu uygulama Çarlık Rusya döneminde misyonerler tarafından da sıkça başvurulan bir yöntemdir. Aradaki tek fark Bolşevikler sosyal misyonerlik yaparken, Ortodoks Kilisesi bunu din üzerinden gerçekleştirmeye çalışmıştır. Burada esas olan her şartta asimile etmek ve sömürülenler üzerinde kendi ideolojini etkili kılmaktır.

Sosyal projeler bağlamında bugün Sovyet idaresi altında yaşamış Türk Cumhuriyetlerinin tamamında görülebileceği üzere sembol yapılar inşa edilmiştir. Kongrede bölge kültür evleri, Bişkek'te kültür binası, tüm şehirlerde kütüphaneler ve matbaalar kurulmasına ilişkin uygulamaların başlatılması doğrultusunda kararlar alınmıştır. Kongre de yükseköğretim kurumlarının durumu da masaya yatırılmış, Bişkek'te bulunan enstitülerin revize edilmesi ve ilaveten Pedagog ve Tarım Enstitüsü açılması kararlaştırılmıştır. Güney Kırgızistan'ın merkez şehri Oş'da bir tıp ve öğretmen enstitüsü açılması onaylanmıştır. Sovyetler Birliği; opera, bale ve tiyatro gibi kitleleri bir araya getiren kuruluşları kültürel dönüşüm merkezi olarak kullanmışlardır. Bu nedenden ötürü yoğun nüfusun yaşadığı her şehirde Bişkek başta olmak üzere Kızıl-Kaya ve diğer merkezlerde Opera ve tiyatro ve dokuz sinema salonu açılmasına ilişkin karar verilmiştir.⁴¹

Bolşevikler kendi ideolojisine uygun yetişmiş elemanları Sovyet eğitim sistemi sayesinde kazanmışlardır. Bu amaç doğrultusunda 1940 yılına kadar Kırgızistan'da 6 yükseköğretim kurumu faaliyet gösterirken, 2.500'ün üzerinde öğrenci eğitim-öğretime katılmıştır. Yüksekokullarda eğitim görerek mezun olan yetişmiş insan varlığı; akademisyen 323, Öğretmen 12.800, çeşitli branşlarda 1676, mühendis ve çok sayıda gazeteci ve yazardan ibarettir. Mesleki teknik okullarda 7.000 kişi eğitim görmüştür.⁴² 1939'da başlayan İkinci Dünya savaşı nedeniyle bu süreç kesintiye uğrasa da Kırgız Sovyet Hükümeti tarafından 1920-1950 yıllarında Kırgızistan'da ilkokullardan yükseköğretim kurumlarına kadar eğitim sisteminin yapısı ve işleyişi önemli değişimlerden geçmiştir. Dönemin şartları göz önüne alındığında basın ve radyo en etkili iletişim aparatlarının başında gelmektedir. Kırgızistan'da çıkarılan gazetelerin özellikle Stalin'in iktidarı ile birlikte bağımsız yayın organları olduğunu söylemek mümkün değildir. 1917-45 yılları arasında Kırgızistan'da 67-69 gazete ve 12 dergi yayın faaliyetinde bulunmuştur. Kırgızca yayın organlarının sayısı 43 gazete ve 6 dergidir.⁴³ Burada amaçlanan ise Kırgız Türkçesi sayesinde geniş kitlelere ulaşabilmektir. Özellikle 1939-45 yıllarında cereyan eden dünya savaşı nedeniyle halka moral vermek ve bilgilendirme amaçlı gazete sayısı 83'e çıkmış, gazetelerin baskı sayısı önemli miktarda artmıştır.⁴⁴ Gazete ve dergi sayılarının yükselmesi o dönem için Sovyet idaresinin işini kolaylaştırmıştır. Kırgızların yaylak-kışlak hayatı tüm yerleşim birimlerinde etkili olmayı mümkün kılmamıştır. Sovyet propagandalarını yaymayı şiar edinmiş Komsomol örgütü üyeleri tarafından çok sayıda gazete çıkarılmıştır. Gazetelerin sansürsüz yayın yapmasına izin verilmemiş, ister Kırgızca isterse Rusça yayın yapsın Pravda gazetesinde çıkan haberler çoğu zaman aynen aktarılmıştır.

⁴⁰ *Sovetskiy Kırgızistan Dokumentah*, 259

⁴¹ *Sovetskiy Kırgızistan Dokumentah*, 259.

⁴² S. Karimbayev, *Patriotizm Trudyaşihnya Kırgızı V Velikoy Ateçestvennoy Voyni Savetskava Suyuza 1941-1945*, (Frunze: Kırgızı Gasudaristvenniy İzdelstva, 1954), 30-31; L. Kazanskiy, *Kırgızkiy Narod v Velikoy Ateçestvennoy Voyni Savetskava Suyuza 1941-1945*, (Frunze: Kırgızkiy Gasudaristvennoe İzdelstvo, 1954), 14.

⁴³ Baktıgulov, *Sosialistiçestkoe Priabrızavanie Kırgızkavo*, 174.

⁴⁴ Baktıgulov, *Sosialistiçestkoe Priabrızavanie Kırgızkavo*, 31.

Sosyo-kültürel politikaların başarıya ulaşmasının önüne çıkan engellerden birisi de din meselesidir. Sovyet yaşantısının Kırgızlar arasında rağbet görmesi için din meselesi önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Sovyet iktidarı döneminde misyonerlik faaliyetleri önceki usulden biraz farklı uygulanmıştır. Devrim öncesi Ortodoks Misyonerler, Rus Çarlığı adına kültürel dönüşümün simgeleri olmuşlardır. Ortodoks Misyonu kendi inandığı değerler doğrultusunda İncil'i referans alarak bu dini yaymayı amaçlarken, Sovyetler Birliği'nin yapmış olduğu uygulamalar misyonerlikten çok daha tehlikeli ve etkili olmuştur. Öyle ki Kuran-ı Kerim'in Rusçaya tercüme edilmesi konusunda adımlar atılmış ve tahrif edilerek Rusça Kur'an-ı Kerim okutulmaya başlanmıştır. Sosyo-Kültürel hayatın tamamında uygulanan tahrifi politikalar din alanında da bu şekilde uygulamaya konulmuştur. Diğer yandan misyonerlik faaliyetleri ülke çapında yoğunluk kazanmış İslami uygulamaların şekli de değiştirilmeye çalışılmıştır.⁴⁵ Bahsedildiği üzere devrim öncesi misyonerlik faaliyetleri kendi inançlarını yaymak üzere kurgulanırken, devrim sonrası misyonerliği yerel halkın inandığı dini tahrif etmek ve kendi değerlerine uygun hale getirmek üzere gerçekleştirilmiştir.

Sonuç

Tarih sahnesine çıkmış oldukları günden bu yana özgürlüklerine düşkün bir Türk boyu olarak karşımıza çıkan Kırgızlar, Türkistan'da Rus işgaline kadar çoğunlukla Hokand Hanlığı bünyesinde kendi değerlerine bağlı olarak yaşamışlardır. Kırgızlar, Bolşevik iktidarının ilk yıllarından itibaren yoğun Sovyet propagandalarına maruz kalmışlardır. Bolşevik iktidarıyla birlikte alışık olmadıkları yaşam tarzına maruz kalan Kırgız Türkleri dönüşümün en önemli unsurlarından olan eğitim alanında yoğun propagandalarla karşı karşıya kalmışlardır. Sovyetler Birliğinin bölgede uyguladığı sosyal politikaların temelini eğitim oluşturmuştur. Bölgede varlığını sağlam zemine oturtmak için uygulanan bilinçli uygulamaların nedeni ise Bolşeviklerin bölgede hâkimiyetini pekiştirmek istemesinden kaynaklanmıştır. Kırgız çocukların zorunlu eğitim sistemine tabii tutulması ülkede önemli bir nüfus gücünün Sovyetlerin imtiyazına geçmesine neden olmuştur. Sistemli bir şekilde yürütülen Ruslaştırma faaliyetleri bu sayede rahat uygulanabilme imkânına kavuşmuştur. Sovyetlerin Kırgızistan'da eğitim yoluyla yapmaya çalıştığı sosyal misyonerlik yaparak Ruslaştırmaktır. Sosyal hayatta uygulanan Ruslaştırma girişimleri hayatın her kademesinde kendini hissettirmiştir. Dil, din, eğitim, ekonomi ve tarım olmak üzere Sovyet okullarından mezun olan kişiler bu alanlarda önemli görevler üstlenmişlerdir. Bu kişiler çeşitli mevki ve makamlarla taltif edilerek halk arasında muteber bir konuma yükseltilmiştir. Ruslaştırma politikaları sayesinde kendi değerlerine karşı aydın ve elit kesim sosyal hayatın her kademesinde yerini almıştır. Bu sahte aydın sınıf sayesinde Sovyet rejimi Kırgızlar arasında kabul görür hale gelmiştir. Birinci Dünya Savaşında Rus Çarlığı adına savaşmayı reddedip gerekirse kendi vatanımız için ölürüz diye silaha sarılan Kırgızların, İkinci Dünya Savaşına bu denli katılımının altında yatan yegâne neden Sovyet politikaları sonucunda ideolojiye bağlı nesillerin yetiştirilmesidir. Bolşeviklerin 1917-45 yılları aralığında yürütmüş olduğu etkin sosyo-kültürel politikalar kendi çıkarları doğrultusunda başarıya ulaşmıştır.

Kaynakça

Abazov, Rafis, "Sovyet Sisteminde Kırgızistan; Milli Devletin İnşası ve Milli Kimliğin Doğuşu", *Türkler Ansiklopedisi* Cilt 19, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, ss. 528-537.

⁴⁵ Koldys, Gregory, "Kırgızların Siyasal-Tarihsel Bir İncelemesi", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 19, (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 524.

- Alakseeva, G. D. *Oktyabrskaya Revolyutsiya i İstoriçeskaya Nauka 1917-1923 gg.*, Moskova: İzdatelstva Nauka, 1968.
- Asanbayev, U. A. *Soveti Kırgızı v Borbe za Stroitelstva Sotsializma 1929-1932*, Frunze: y.y., 1986.
- Aytmambetov, D. *Dorevolutsionnie Şkoli v Kırgızii*, İzdatelstva, Frunze: İlim, 1961.
- Baktıgulov, A.C. *Sosialistiçeskoe Priabrızavanie Kırgızkavo Ayla, İzdatelstva*, Frunze: İlim, 1978.
- Baktıgül Kulamshayeva, “Aytmatovun eserlerinde Savaşın İzleri”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Summer I, 2015, No: 35, ss, 307-326.
- Boğdaney, İ. M., *Gramatnost İ Obrazavaniye Dorevolutsionnoy Rossii i SSSR*, Moskova: Statiska, 1964.
- Tacıbay Kızı Caynagül, “Kırgızistan da ki Mektep ve Medreseler (XIX ve XX. Yüzyıl başına kadar)”, Yüksek lisans tezi. Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, 2022.
- Ercilasun, Konuralp, *Türk Dünyası Başkentleri “Bişkek”*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları, 2014.
- Garding, Gnabro, Seripka, *Razviti Nauki i Obrazavaniye v Tsentralnoy Azii v 20- 50 e Godi XX. Veka*, Bulletin Social-Economic and Humanitarian Research, No: 12, 2021 ss. 55-64.
- Güngör, Ebubekir, *Türkistan’da Fikir Akımları*, İstanbul: IQ. Yayınları, 2011.
- Güngör, Ebubekir, *Bozkır’da Bir Ceditçi*, İstanbul: ,IQ. Yayınları, 2013.
- İstoria Kırgızskoy SSR*, Tom IV, Bişkek: Kırgızistan, 1990.
- İstoriya Kırgızskoy SSR*, Tom III, Frunze: Kırgızistan, 1986.
- İstoriya Kırgızskoy SSR*, Tom II, Frunze: Kırgızistan, 1986.
- İstoriya Natsionalno Gasudaristvennogo Stroitelstva v SSSR: Natsionalnoe Gasudaristvennoe Stroitelstva v SSSR V Perehodniy Period Ot Kapitalizma k Sotsializmu (1917-1936 gg.)*, Moskova: İzdatelstva Mısııl, 1968.
- İzmayilov, A. E. *Oçerki Po İstorii Sovetskoy Şkoli v Kırgızii za 40 Let (1917-1957 gg.)*, Frunze: Kırgızkoe Gasudaristvennoe Uçebno-Pedagogiçeskoe İzdatelstvo, 1957
- Karimbayev, S. *Patriotizm Trudyışıhsya Kırgızı V Velikoy Ateçestvennoy Voyni Savetskava Suyuza 1941-1945*, Frunze: Kırgızgosizdat 1954.
- Kazanskiy, L. *Kırgızkiy Narod v Velikoy Ateçestvennoy Voyni Savetskava Suyuza 1941-1945*, Frunze: Kırgızgosizdat, 1954.
- Koldys, Gregory, “Kırgızların Siyasal-Tarihsel Bir İncelemesi”, *Türkler Ansiklopedisi* Cilt 19, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002. ss. 518-527.
- Koropev, F. F. *Oçerki Po İstorii Sovetskoy Şkoli i Pedagogiki (1917-1920)*. Moskova: İzdatelstva APN, 1958.
- Orozaliev, K. *40 Let Kırgızskoy SSR*,:Frunze: İzdatelstva Kırgızistan, 1966.
- Pravaslavniy Blagovestnik*, Aprel, 1915. No: 20.
- Salkov, V. P. *Andijanskoe Vasstanniye 1898*, Kazan: Tipo-Litografiya İmparatorskago Universiteta, 1901.

Soktoyev, İ, *Formirovanie i Razviti Sovetskoy İntelligentsi Kırgızistana*, Frunze: İzdatelstva İlim, 1981.

Saray, M. *Gaspıralı İsmail Bey'den Atatürk'e: Türk Dünyasında Dil ve Kültür Birliği*, İstanbul: TTK Yayınları, 1993.

Tabışaliyev, S, *Zaşıtsu Radinu*, Frunze: Kırgızkoe Gasudaristvennoe İzdatelstva, 1960.

Tagaev, Mairambek, "Hokand Hanlığının Sosyal ve Kültürel Tarihi (1709-1876)", Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, 2017.

Türkistanskiye Yeperihalniye Vedemosti, Verniy: 1915, No: 1.

Ustav Yedinoy Trudovoy Şkoli, Utverjden SNK RSFSR 18 Dekabr 1923, Narodnoe Obrazavaniye v SSSR, Moskova, 1974. (<http://www.consultant.ru/>).

Vışşee i Srednee Spetsialnoe Obrazavaniye v KSSR "Statıçeskiy Sbornik" Frunze: y.y, 1973.

Yarkov, A. P. *Tatari i Başkıri v Kırgızistane İstoriko Kulturniy Portret*, Cilt I, Bişkek: KRSU, 1996.

Yayınlanmış Arşiv Belgesi

Sovetskiy Kırgızistan v Dökümentah 1917-1967, Frunze "Kırgızistan": 1983.

Konstitutsi i Konsitutsionniye Akti RSFSR (1918-1937), Moskova: İzdatelstva Vedemostey Verhovnogo Soveta RSFSR, 1940.

Summary

Education, which is the subject of the research, includes many sociological issues. While the study discusses the reflections of the educational practices carried out during the Soviet period in Kyrgyzstan, comparative data is also presented with reference to its successor, the Russian Tsarist period. Because the Russians claim that the Kyrgyz people did not receive education from the moment they came to the region. It is important to reveal whether this is the case or not in terms of the integrity of the subject. Educational activities initiated by the Bolsheviks in Kyrgyzstan since 1917 were carried out on a certain group. The schools, madrasahs and Usul-i Cedid schools that were operating in Kyrgyzstan at that time, where the children of the local people were educated, began to be liquidated over time. This repressive regime created unrest among local intellectuals, and the double-headed education system was gradually abolished in the 1930s.

Educational activities in Soviet Kyrgyzstan could not make great progress until the 1930s. There are main reasons for this. The Bolshevik movement, which came to power by claiming that Tsarist Russia exploited them and received the support of Turkestan intellectuals, did not keep its promise. The resistance of Kyrgyz intellectuals from the first years of the Soviet regime and their efforts to protect their national identity delayed the implementation of Soviet policies. During the years of great oppression and purge, most of these intellectuals were executed and killed. After the Bolsheviks eliminated the opponents against their rule, the education process accelerated in Kyrgyzstan. The process of building the Soviet education system in Kyrgyzstan appears as the product of a certain policy. The education system is shaped around Marxist-Leninist thought. The reshaping of education was accepted and praised as a "Cultural Revolution" by Soviet historians. From the Soviet perspective, this is the correct approach. However, from the perspective of the Kyrgyz, this is not a revolution but an imposition designed to erase the memory of the nation whose history dates back to ancient times. When we look at the general character of the education system, the Bolsheviks' efforts to create a unicultural society are obvious. The following example is very important to explain the issue. History courses have an important place in Soviet literature and history education is given starting from ancient history. However, when it comes to Turkish history, the subject is almost never mentioned, using the phrase nomadic barbarian tribes. Parties or non-governmental organizations advocating a certain ideology need trained and qualified human resources that defend the values they believe in. This human resource was provided by the Bolsheviks from schools. So much so that children between the ages of 7-12 studying in schools were affiliated with this organization as Oktyabir, those between the ages of 12-16 as Pioner, and children over the age of 16 were affiliated with this organization as Komsomol. The purpose of these organizations is to instill a sense of unity and belonging and to assist in state propaganda. It is inevitable that there will be a sense of commitment between children who are educated together from first grade to senior year. Successful students were rewarded with various medals and introduced as role models, and other students were encouraged to reach this level.

All educational institutions, starting from primary school and including universities, have been designed to serve the new order. Especially universities and colleges have been enabled to operate in a way that meets current needs. In this context, faculties providing social education in Kyrgyzstan were closed and replaced by engineers, doctors, technicians, etc. Technical schools that train professional groups were opened. Higher education institutions established in Kyrgyzstan; Other higher education faculties, especially the Faculty of Pedagogy, Faculty of Economics and Faculty of Medicine, have enabled the emergence of qualified human types. Faculty of Medicine students have been employed in hospitals and health institutions operating throughout the country. As the Soviets secured their own future, efforts were made to fill the teacher shortage in the region and to create groups that would spread the Soviet ideology to the public. The inclusion of experts in various professional groups, especially after 1935, contributed greatly to the USSR's strong and victorious emergence from the Second World War. The participation of the Kyrgyz in the war and the provision of important logistical support behind the front was thanks to the Soviet propaganda tools and education system. Soviet-era education in Kyrgyzstan has been interpreted in different ways by scholars. While some claimed that the Kyrgyz people received education thanks to the USSR, others argued that the education provided by the Soviet administrators was for the purpose of gathering supporters and spreading their propaganda. These two discussions can be accepted when considered from the perspective of the parties. However, the important issue here is to look at who gains what as a result of education policies in Kyrgyzstan. II. Most of the graduates who were educated before World War II lost their lives in this war. The number of people participating in the war on a voluntary basis is considerable. What happened to the Kyrgyz people, who rebelled not to participate in World War I and lost almost half of their population? The answer to the question of why so many participated in World War II lies in the education system. When all these data come together, it is clear that the winner of the Soviet education policy in Kyrgyzstan was the USSR.